

After 1750: Johannes Monnikhoff, *Beschrijving van Spinozas leeven*

[...]

Na dat Spinoza in zijn jeugd de gewoone Letter-oeffeningen doorloopen had, kreeg hij een zonderlinge begeerte tot het leeren van de Latijnse taal; waar in hij eenigen tijd binnen 's hujs door een Hoogduijds Student wierd onderweezen, tot 'er tijd zijne Ouders hem ter deezer onderwijzing bij den berugte Genees- en Taal-meester² François van den Ende bestelden: welke hem die Taal niet alleen gansch magtig maakten, maar zelf ook (doch buijten weeten zijner Ouders) zoodanige gedagten inscharpten, die daar na tot een grondslag zijner bizondere Leerwijze hebben verstrekt.

[...]

² Deeze (die, zoo Roukema in zijn Naam-boek der beroemde Genees- en Heel-meesters, op Bladz: 151. verhaald, tot Rotterdam gebooren, en wiens Vader daar ter plaatse in zijn tijd Frans Schoolhouder was) geneerden zig tot Amsterdam, bij gebrek van Geneeskundige oeffeningen, met voorname Lieden haare kinderen in de Latijnse taal te onderwijzen: die hij ook zomwijl ten zijne huijse eenige Treurspelen, als die van Seneca en anderen in 't Latijn liet speelen. "Een Man (zegd Goeree, in deszelfs Kerkelijke en Waereldlijke Historien, Bladz: 665.) die ons in zijn Bloei-tijd alhier zeer wel is bekend geweest, met dezelve omgegaan, en meer dan eens gegeten en gedronken hebben, maar wijinig van gestigt wierden: en vervolgens naderhand wel hebbe konnen gissen, dat ook Spinoza van deeze zijnen Meester wijinig goede beginzelen heeft ingezoogen, als die zeer mild was zijn Ongodistise gronden aan rijp en groen uijt te venten, en te roemen, *Dat hij zig 't Fabeltje van het geloof had kwijt gemaakt.* En 't heugd ons, dat hij zeeker Juffrouw op de Roowe-gragt, die haar eenig Zoontje verloren had, in stee van in Gods voorzienighjd te leeren berusten, door zijn onbeslopte taal zoo heftig bedroefden, dat ze naauw te stillen noch te troosten was. Insgelijks had ook den Genees-heer Coerbach, door verkeerung met dien Man, niet veel goeds uijt zijn vergiftige pramme gezoogen; gelijk gebleeken is, in al die lasterlijke loopjes, met welke hij, zijn Woorden-Boek of stinkend Bloemhof doormuijert heeft."

D^o Johannes Colerus berigt ons, in zijn beschrijveng van Spinoza's leeven, Art: 2. (uijt Bayles Dictionaire Historique & Critique, Tom: 3. Edit: Secundae, Anno 1702 tot Rotterdam gedrukt, Pag: 2767. Als meede D. Kortholti tractatum de tribus Impostoribus, Edit: 2de in praefatione à filio Praefixa) dat "Voornoemde van den Ende hadde een eenige Dogter, die zelfs in de Latijnse taal zoo vaardig was, dat ze haar Vaders Leerlingen daar in, als meede in de Zang-konst kwam te onderwijzen. Van deeze (*getuijgd hij verder*) heeft Spinoza dikwils verhaald, dat hij zin in haar had gekreegen, om haar ten Egt te neemen, alschoon ze vrij wat mank en mismaakt van Lichaam was, alleen door haar schrander verstand en uijtmuntende geleerdhjd aangeprikkeld. Doch zijn meede Leerling de heer Kerkring, geboortig van Hamburg, zulks wel haast bemerkende, en jaloers daar over wordende, gewon eindelijk haar gonst (waar toe een kostelijke Paarelsnoer, zijnde eenige duizenden waardig, van hem aan haar geschonken, niet wijinig help) zoo dat ze hem tot haar Egtgenoot verkoos, na dat hij alvorens zijn eigen Godsdienst, te weeten die van de Augsborgsche Belijdenis verloochend, en de Roomsche angenomen hadde."

Van den Ende wijders in Holland als een God-verloochenaar bekend, en hier door van veele zijner Leerlingen, en dus genoegzame middelen om te bestaan ontbloot geworden, begaf zig met 'er woon na Francrijk, daar hij de Geneeskunde en als voore bij kinderen van aanzienelijke Lieden het onderwijs der Taalen oeffenende, ten laatste een ongelukkeg einde had. Want hebbende zig (na 't verhaal van Lambert van den Bos, in zijn Toneel des Oorlogs, Deel 4. Bladz: 299. en 342, 343.) neevens den Ridder de Rohan, de Ridder de Preau, en de Marquisinne de Villars 'd Endreville, ingewikkeld met de vijanden van de Franse Kroon, tot een aanslag, om Normandije en andere Provintien in beroerten te stellen, als de Hollandse Vloot hun op 'er kust benauwen zou, om door dit middel Normandije tot een Republiecq of Gemeenebest te maaken, zoo wierd, dien toeleg ontdekt zijnde, de

voornoemde Ridders en Marquisin met van den Ende, in de Maand September des Jaars 1674 tot Parijs gevankelijk in de Bastille gebragt; alwaar zij, van dit hun voorneemen en beraad ten vollen overtuigd, vervolgens tot een schandelijke dood verweezen zijn: wordende den 27ste October dezes Jaars drie Schavotten en een Galg voor de poort van de Bastille opgericht; op welke Schavotten de Beul dien zelve dag 's namiddags tusschen 2 en 3 uren de bijde genoemde Ridders en Marquisin onthoofden, en aan de Galg van den Ende ophing; die zonder eenige de minste belijdenis van God en Godsdienst stierf. Hebbende hij (zoo als Goeree, op de 617de Bladz: van deszelfs Kerkelijke en Waereldlijke Historien, getuigd van goeder hand berigt te zijn) voorgenoomen, om bij zijn uiteijnde de rol van een Philosophise standvastigheid te spelen; doch in welker uijtvoering hij niet langer als tot aan de Galg-leer bestendig bleef, zoo dat hij opwaards na de dwars-balk ziende 't effens de dood-verf aannam, en niet dan al beeevende tot dus 'k en verhooging kwam.

Source:

Johannes Monnikhoff, "Beschrijving van Spinozas leeven", *Chronicum Spinozanum*, IV (1926), pp. 201-219, (201-2).

Remarks:

Transcription by Carl Gebhardt.

Quotation:

You can quote freely from this text, but it would be appreciated if due reference was made to the above author (Gebhardt) and to the site and its author.

F. Mertens (ed.), *Online documents regarding Franciscus van den Enden* (<http://users.pandora.be/fvde/>)